

Církev československá husitská v proměnách času

INSTITUCE V KRIZI, KOMUNITA NA VZESTUPU

Filip Štojdl

Článkem biskupa plzeňské diecéze Církve československé husitské Filipa Štojdl se vracíme k tématu „Náboženská společenství za zenitem“. *Redakce.*

Jedním z nejpomýlenějších postojů současnosti je víra v neomezenou možnost řízení všech procesů, jak technických, tak i sociálních. Věříme, že vše dokážeme matematickým popisem pochopit, a poté vše měnit do požadované podoby. Touto optikou je pravidelně, po zveřejnění výsledků sčítání obyvatel, nahlíženo i na roli a postavení církví, které jsou následně zlehčovány a marginalizovány. Tomuto mýtu podléhají často i samotné církve a nahlíží samy sebe i jedna druhou pod tímto úhlem pohledu. To je buď deprimuje při pohledu do budoucna, nebo navrácí ke snění o „zlatém věku“ minulosti.

Pokud porovnáme počty členů Církve československé (ČČS), resp. Církve československé husitské (ČČSH),¹ v průběhu její existence, můžeme pozorovat dva základní trendy. Počáteční prudký nárůst a pozdější prudký pokles. ČČS vznikla v roce 1920 a po dobu prvních tří desetiletí její existence strmě rostl počet jejích členů, až dosáhl statistického vrcholu v roce 1950.² Tehdy ČČS vykazovala kolem 950 tisíc členů. V roce 1991 byl počet osob hlásících se k ČČSH 178 tisíc,³ v roce 2001 již poklesl na necelých 100 tisíc,⁴ a konečně v roce 2011 na téměř 40 tisíc.⁵ Nic v tuto chvíli nenasvědčuje tomu, že by se propad zastavil.

Z hlediska statistiky je dnes ČČSH třetí největší církví v České republice. Slovo „největší“ je však nutno brát s tím nejhlubším smyslem pro humor, protože vyjadřuje podíl necelých 3% mezi obyvateli ČR. Přestože může být věrohodnost statistik jednotlivých farních úřadů zlehčována, v plzeňské diecézi ČČSH se údaje z posledních tří sčítání lidu (od roku 1991) vzácně shodují s evidencí členů v matrikách, které vedou jednotlivé farní úřady. Není tedy třeba si stěžovat na vnější okolnosti. Jedná se o prostý fakt.

Nechci ani neumím v tomto krátkém pojednání postihnout veškerá

fakta, která s trendem poklesu nepochybně souvisejí. Naopak bych se rád zaměřil na skutečnosti, které zvenčí mohou snadno unikat, ale které považuji za nesmírně podstatné a důležité, a to nejen pro mou domácí církev.

Změna paradigmatu farních úřadů

Většina historických farních úřadů (které vznikaly ve 20. a 30. letech) existuje dodnes.⁶ Ve větších městech se zachovaly prakticky i v rozsahu, který měly při svých počátcích. Naopak menší města a vesnice jsou na tom o poznání hůř. S likvidací škol a pracovních příležitostí se mění tato místa často spíše v rekreační oblasti, nebo směřují k zániku. První zmíněná eventualita nastává samozřejmě v bohatších krajích, které mají kvalitní infrastrukturu. V našem případě to bude nejlépe vidět na Jihočeském a Brněnském kraji. Naopak bývalé Sudety jsou dodnes poznamenány malým počtem obyvatel, kteří navíc často nemají přímou návaznost na rodové kořeny v místě, kde žijí. Severočeský kraj a část Karlovarského kraje je toho nejlepším důkazem. Najdeme zde nejen rozpadlé zámky, kláštery a vybydlené či zanikající a zaniklé obce, ale především tady nejsou ani lidé, kteří by místu vdechli nový život, a to i život církevní.

Za posledních pět let jsem měl vzácnou možnost navštívit většinu náboženských obcí ČČSH. V plzeňské diecézi to je více než 37 míst, kde se každý týden konají minimálně bohoslužby. Většina farností vykazuje velmi bohatou činnost a různorodost služeb, které poskytuje ve svém nejbližším okolí.

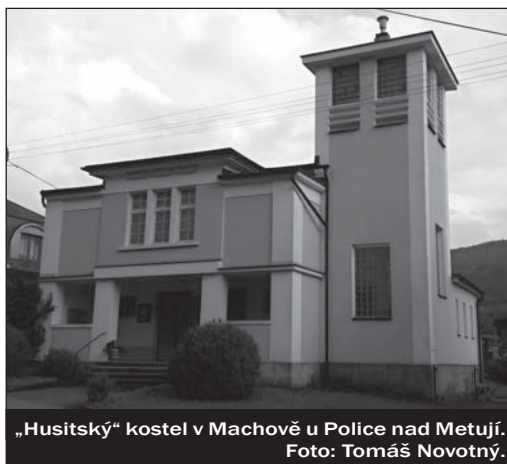
Počet účastníků bohoslužeb

Velmi často se hovoří o tzv. praktikujících věřících. Ponechme stranou zavádějící tón tohoto pojmu, a podívejme se na fakta. Jestliže na počátku osmdesátých let byla průměrná účast na bohoslužbách v náboženské obci v Písku (táborský vikariát, plzeňská diecéze) 20 osob (průměrný věk 75 let), v roce 2016 je toto číslo stejné. Větší část z účastníků bohoslužeb v 80. letech zemřela, a přesto je dnes vykazovaná účast prakticky stejná. Toto zjištění je na první pohled zarážející. V období, které zahrnuje téměř čtyřicet let, se neprokazuje pokles, ale spíše stagnace.

Při bližším pohledu zjistíme, že mezi účastníkem bohoslužeb a členem ČČSH není přímá souvislost. Bohoslužeb se účastní celá řada římských katolíků, evangelíků či lidí čekajících na křest a s úzkým vztahem k místu. Mezi nejčastější důvody, které tito lidé uvádějí, patří odmítnutí podávání eucharistie, nepřítomnost faráře či zrušení farnosti (sboru), přestěhování, etc. Jistě by stálo za to, aby někdo provedl důkladné sociologické a religionistické šetření, které by popsalo tento jev podrobněji, protože tato fakta by umožnila i církvi nově si uvědomit současnou změnu paradigmatu v rámci celé společnosti.

Instituce v krizi, komunita na vzestupu

Farnost s dvaceti účastníky bohoslužeb nemusí na první pohled budít ohro-

„Husitský“ kostel v Machově u Police nad Metují.
Foto: Tomáš Novotný.

⇒ Dokončení článku na další straně v rámečku.

⇒ Dokončení článku z předchozí strany.

mující dojem, spíše naopak. Nezávislý pozorovatel může mít pocit, že se jedná o velmi malé (zanedbatelné) společenství. Na druhé straně je ale faktem, že takto malá farnost umožňuje věřícímu hluboký prožitek propojenosti v komunitě. Kněz většinu účastníků zná osobně, navštěvuje pravidelně věřící v domácnostech, dopisuje si s nimi. To může znamenat pro osoby vyhledávající spíše anonymitu davu jakousi bariéru. Proto bude jistě součástí hlubšího výzkumu i psychologická rovina přístupu konkrétního člověka k instituci.

Návrat k sociální práci

Život farnosti jako základního kamene instituce církve se dnes ukazuje velmi úzce spjatý s komunitou a životem v komunitě. Sociální rozměr, který utvářel ČČS (dětské domovy, ústavy sociální péče, domácí péče) se po období násilného zákazu v čase socialismu opět pozvolna obnovuje.

Husitská diakonie⁷ má lví podíl na tom, že ve farnostech se sociální práci je dnes také živá farní obec. Se vznikem domácích hospiců (v plzeňské diecézi ČČSH po roce 2012) se utváří vzájemná kontinuita mezi pracovníky hospice, umírajícími a jejich rodinnými příslušníky. Sídlo hospiců v prostorách farnosti umožňuje člověku novou perspektivu

náhledu na církev. Nejde zde samozřejmě jen o pouhé prokázání, že církev není jen hierarchický systém s politickými a ekonomickými zájmy, ale především o žitou realitu, kdy lidé vstupují přímo do budov far, aniž by byli jakkoliv nuceni k členství v církvi. Mohou si tedy zachovat svou svobodu a nezávislost, ale zároveň poznávat církev jinak, než tomu bylo doposud.

Výhled

Domnívám se, že trend oddělení principu členství v organizaci a místní příslušnosti je typický pro celou českou společnost a pro české církve především. Tento trend je znepokojující jen z pohledu kvantifikovatelné měřitelnosti, ne však z pohledu funkčnosti jednotlivých základních jednotek církve. Dovolím si tvrdit, že tento jev je například dokumentovatelný i v dalších, organizačně podobných subjektech, jako jsou například politické strany, spolky a mnohé další. Ještě v polovině dvacátého století bylo znatelné sepětí mezi počtem členů jednotlivých církví a silou těchto církví a místních farností. Stejně tak i počet členů jednotlivých politických stran měl souvislost s jejich volebním umístěním.⁸ Dnešní realita je jiná. Zavírání očí ani zveličování významu číselných údajů nepomůže. Budoucnost ČČSH je úzce spojena s její ochotou býti otevřeným společenstvím, které věnuje veškerou

svou sílu k ujímání se slabých, nemocných a zavržených. Bude-li se spojovat s politickými stranami, podobným způsobem také zajde. Bude-li pokračovat v tom, k čemu byla vytvořena, bude-li nadále azylem pro malé a hledající, pak se o její budoucnost netřeba obávat. Pravděpodobně ČČSH nebude masovou organizací jako například římskokatolická církev, ale může být malou a zdravou oázou ve světě, kde nejsou jen zdraví, úspěšní a dokonalí lidé.

Toto nové období, které je teprve před námi, nám může připomínat období Ducha svatého (sice trochu jinak, než si jej představoval Jáchym z Fiore), který působí silně a mocně, ale tam a tak, jak sám chce, a to zcela bez ohledu na statistické předpoklady. ■

Poznámky

- 1 V roce 1920 vznikla jako Církev československá (ČČS) a v roce 1971 rozšířila svůj název na Církev československá husitská (ČČSH).
- 2 RŮŽIČKOVÁ Markéta. *Regionální diference obyvatelstva České republiky podle náboženského vyznání*, bakalářská práce, PFF UK, Praha 2014, s. 21.
- 3 *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu*, Český statistický úřad 2014, dokument dostupný na URL: <https://www.czso.cz>, citováno 5. 7. 2017.
- 4 Tamtéž.
- 5 Tamtéž.
- 6 SALAJKA Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920–2000*, Blahoslav, Praha 2003.
- 7 Do roku 2017 užívající název Diakonie a misie ČČSH.
- 8 Více např. MAREK Jakub. *Vývoj Československých a Českých politických stran po roce 1989*, diplomová práce, PF MU, Brno 2006.

ThDr. Filip Štojdl (*1975), plzeňský biskup Církve československé husitské.